

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

НА ПЕРЕТИНІ МОВИ І ПРАВА

Матеріали
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Київ, 21 лютого 2019 року)

Київ
2019

Копча В. В.,

доцент кафедри теорії та історії
держави і права ДВНЗ
"Ужгородський національний
університет", кандидат юридичних
наук, доцент

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА ФУНКЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Правові підстави сучасної держава є феноменом, які в емпіричному наповненні проявляється лише в епоху так званих "буржуазних революцій", істотно відрізняючись своєю якістю від попередньої сутності державної організації суспільства. Функції держави є однією з ключових правознавчих категорій, які дозволяють виявити низку ідентифікуючих сутнісних ознак держави у сучасному світі. Якщо говорити загалом, то коли йдеться про "функції держави", то мають на увазі основні напрями її діяльності. Однак, розуміння функцій держави як "напрямів діяльності", так само як і окреслення її функцій "традиційними" напрямками не є достатнім для вивчення цього феномену на сучасному етапі.

Розуміння «функцій держави». Ще в 1908 р. Л. Дюгі відзначав, що сучасні йому автори загалом розрізняють цілі держави: підтримання свого власного існування; реалізацію права; культуру, тобто розвиток суспільного благополуччя і розумової та моральної цивілізації. При цьому коли говорять про збереження держави, на його думку, неодмінно мають на увазі збереження і прогресивну інтеграцію суспільства, в якому існує політична влада, а "життєвий елемент кожного суспільства є солідарність". Він також підкреслював, що саме це мали на увазі автори Декларації прав людини і громадянина 1789 р., коли, стаючи на індивідуалістичну точку зору, писали: "Мета кожного політичного суспільства є охорона природних і невідчужуваних прав людини". Така мета держави по суті є метою права, а відтак, діяльність держави може виражатися лише у згоді з правом і в його сфері. З цього Л. Дюгі робив

висновок, що держава має три функції в правовому аспекті - законодавчу, юрисдикційну та адміністративну. Шляхом законодавчої функції держава формує об'єктивне право або норму; вона створює закон, обов'язків для всіх. Шляхом юрисдикційної функції держава постановляє щодо порушення суб'єктивного права і щодо спорів про існування і обсяг суб'єктивного юридичного становища; "коли має місце порушення суб'єктивного права, вона, дивлячись на випадок, приписує відновлення, репресію або анулювання; вона приписує міри, необхідні для відновлення суб'єктивного юридичного становища, існування і обсяг якого вона визнала". Шляхом адміністративної функції держава вчиняє юридичні акти у власному значенні слова, тобто вступаючи в межі об'єктивного права, вона створює суб'єктивні юридичні становища [1, с. 57–58].

Функції держави розуміють з урахуванням контексту розвитку сучасного світу. Наприклад, Ян Прусак визначає взаємозв'язок сутності держави та її функцій у такий спосіб: "Сутність держави – це діяльність, яка спрямована на визначену ціль і забезпечується державною владою, що здійснюється системою державних органів, а також діяльність державних службовців і урядників. Ціль і обсяг діяльності держави визначаються суспільною угодою. У сучасній державі така діяльність визначається конституцією і законами, а також на основі політичних програм, підтриманих на виборах більшістю, в межах виборчого періоду... Сутність держави проявляється в її функціях, визначених на основі права" [3, с. 100-101]. З наведеного випливає, що функції держави є інтегративною категорією, яка є діяльністю, пов'язує її цілі та обсяг в рамках права. У вітчизняній правовій науці розуміння функцій держави розгортається навколо її "сутності" та "соціального призначення" [4, с.47-49] або ж "соціального призначення в галузі управління справами суспільства" [5, с. 68-79]. В свою чергу, саме розуміння "сутності держави" (або соціальної сутності) сприймається по-різному. П. Рабинович вказує, що «соціальна сутність держави» полягає в її "здатності

забезпечувати – у процесі свого функціонування і розвитку – задоволення основних потреб усього суспільства, а також створювати умови для можливого, за наявних конкретно-історичних обставин, задоволення потреб і інтересів окремих груп індивідів та їхніх спільнот" [6, с. 41].

Звісно, що перелік функцій держави включає ключові напрями її діяльності. Однак, постає питання про фактори (чинники), які впливають на формування цього переліку функцій (так званого "порядку денного держави"). Як уже вище відзначалося, держава здійснює свою діяльність не завжди в рамках традиційної схеми функцій. Йдеться про напрямки діяльності, які відображають її пріоритети на сучасному етапі. На нашу думку, такими факторами виступають:

Основні проблеми, які постають перед суспільством, яке конституювало державу. Суспільство засновує державу з метою забезпечення вирішення своїх базових проблем, які концентровано втілені в конституційних принципах даної держави. Похідні проблеми (які випливають із базових) своїм змістом "розгортаються" у конституційних нормах та в нормах законодавства. Наприклад, такі принципи сучасної держави як її суверенність, верховенство права, поділ влад тощо є нічим іншим як головними факторами вибудови переліку її функцій.

Підкреслимо, що перелік (система) функцій держави, про який вище вже говорилося, детермінується отже як суб'єктивними, та і об'єктивними (зокрема, конкретно-історичними) факторами. Останнє є важливим з огляду на необхідність концентрації ресурсів (матеріальних, управлінських тощо) на окремих напрямках. У цьому контексті програми діяльності урядів та щорічні бюджетні закони, в яких відображені пріоритети ресурсного забезпечення тих чи інших напрямів діяльності держави, чітко окреслюють перелік функцій держав. При цьому можна помітити, що тенденцією другої половини ХХ і ХХІ ст. в сфері державного управління виступає відмова від однобокого галузевого принципу здійснення державою своєї діяльності. Істотним при цьому також виступає факт взаємозалежності між переліком функцій держав, ступенем

їх значимості, з одного боку, та їх інституційним забезпеченням, з іншого боку. Річ іде про певний зв'язок між складом державних органів, їх статусною роллю, та функціями держави, в реалізації, яких вони беруть участь. Від їх адекватного співвідношення, не деформованого гіпертрофованими уявленнями політичної еліти, прямо залежить ефективність здійснення тієї чи іншої функції держави [7, с.109-110].

Постає запитання про способи формування змісту функцій сучасної держави. Як засвідчує практика функціонування сучасних державних утворень, такий механізм охоплює наступні взаємопов'язані засоби, які підтримують між собою нелінійний зв'язок:

Здійснення установчої влади народом, яка проявляється в ухваленні конституції. Саме в конституції (основному законі) окреслюються найбільш основні функції держави, які відображають базові суспільні цінності.

Демократичні механізми (і передовсім вільні вибори), через які народ як носій влади, привносить до парламенту (інших органів влади) позиції щодо вироблення і наповнення функцій держави. Йдеться про політичний волевияв народу, який через виборчі платформи політичних партій, які перемагають на виборах, стає в основі програми діяльності парламенту і сформованого ним уряду.

Слід погодитися, що зовнішні впливи є системними проявами так званого нового світового порядку, а відповідно і позначаються водночас на цілій низці сфер суспільних відносин країни, змінюючи глибинні параметри її існування. Саме тому будь-яка держава, що переважно відіграє роль об'єкта глобальних політичних та економічних процесів, повинна визначитись із своїм ставленням до такого порядку та його складових, сформуванати таку модель взаємодії із зовнішнім середовищем, яка дала б змогу мінімізувати руйнівні наслідки глобалізації, зокрема в діяльності ТНК та їх угруповань, і водночас використати всі можливості для власного розвитку, власного перетворення на суб'єкта історії із здоровою перспективою [11, с.233].

Однак, необхідно розуміти, що "функції держави" - це не лише "напрями" її діяльності. Слід акцентувати також на обсязі державної діяльності. В літературі називаються чимало інституційних факторів, які обмежують діяльність держави (частіше - громадянське суспільство, місцеве самоврядування, права людини).

Функції сучасної держави не лише окреслюються конституціями, слід розуміти, що останні також визначають межу обсягу відповідної діяльності. В останні століття сформований конституціоналізм став головним фактором лімітації розсуду держави щодо людини і суспільства.

Висновки слід відзначити, по-перше, що функції держави - це постійні напрями її діяльності в рамках верховенства права, які відображають пріоритети у вирішенні суспільних проблем. По-друге, їх змістовне наповнення пов'язане із механізмами здійснення народного суверенітету, а обсяг - із засобами обмеження державної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дюги Л. Конституционное право. Общая теория государства. М., Типография Т-ва Сытина, 1908. 957 с.
2. Фукуяма Ф. Сильное государство. Управление и мировой порядок в XXI веке. М., АКТ: МОСКВА, 2010. 222 с.
3. Prusak, J. Teoria prava / J. Prusak. – Bratislava, Právnická fakulta UK, 1995. 165 s.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: [підручник] / О. Ф. Скакун. Х., 2001. 656 с.
5. Загальна теорія держави і права. Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Х., 2002. 432 с.
6. Рабинович П. Соціальна сутність держави: теоретико-методологічні засади / П. Рабинович, Ю. Лобода. *Право України*. 2001. № 8. С. 41–44.

7. Лемак В. Функції сучасної держави: новий зміст в умовах глобалізації / О. Лемак, В. Лемак. *Публічне право*. 2011. № 1. С. 108-115.

8. Укрепление и координация деятельности Организации Объединенных Наций в сфере верховенства права. Доклад Генерального секретаря. 6 August 2008. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/452/73/PDF/N0845273.pdf?OpenElement>.

9. Сало В.І. Внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Х., 2008. 22 с.

10. Наливайко Л. Р. Державний лад України: поняття, система, гарантії: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого; Х., 2010. 40 с.

11. Задихайло Д. Сучасні функції держави в контексті модернізації конституційно-правового регулювання. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 2. С. 232-240.

Попко В. В.,

доцент кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО РИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Злочинність постає внаш час явищем загальнокримінальним, притаманним будь-якій державі, як наслідок зростаючої взаємозалежності країн світу та їх прагнення до об'єднання, набуває зовнішніх рис та сутнісних ознак міжнародної. Відповідно, зв'язок національного